

Boverket – Ekonomiska aspekter gällande anläggning och skötsel av grönytor i trädgårdsstäder

Frågeställning:

- Vilka ekonomiska vinster i anläggnings- och driftsfasen kan kommunen göra genom att exempelvis bättre ta tillvara naturmark och kvaliteter i landskapet?
- Samt hur ska teknisk infrastruktur beaktas i förhållande till det gröna – vad behöver kommunen tänka på i förhållande till skötselekonomiska aspekter?
- Vilka rekommendationer till kommunerna om ekonomiska aspekter kopplade till anläggning och skötsel av trädgårdsstadens olika gröna strukturer kan göras?

1. Introduktion och bakgrund

Att inkludera grönska i städer har blivit en alltmer central del av hållbar stadsutveckling. Vegetationens förmåga att bidra till resiliens genom att leverera ekosystemtjänster, såsom temperaturreglering, dagvattenhantering, luftrening och rekreation, är väl etablerad i forskningen (McPhearson et al., 2016). Samtidigt har kraven på att främja biologisk mångfald och stärka ekologisk variation fått ökat genomslag i både planeringspraktik och policy då variationer av arter tyvärr drastiskt minskar (Scott et al., 2024). Detta har positivt påverkat synen på vegetation i urbana miljöer och främjandet av naturbaserade lösningar blir allt mer påtaglig (McCormick et al., 2024).

I en regional kontext, exempelvis i Skåne, illustrerar projekt som Botildenberg i Malmö hur stadsnära odling kan främja social hållbarhet och lokal livsmedelsförsörjning (Pedersen et al., 2023), medan Ekostaden Augustenborg visar hur integrering av grön infrastruktur, dvs naturbaserade lösningar, kan minska översvämningsrisker och stärka stadens anpassningsförmåga till klimatförändringar (Ludzia et al., 2014). Dessa exempel understryker vikten av att betrakta grönska inte enbart som estetiska inslag, utan som funktionella och strategiska komponenter i stadens infrastruktur vilket får planeringsformer som trädgårdsstäder att framstå som ett hållbart alternativ för stadsutveckling (Vlassopoulou et al., 2021b).

Enligt boverket bygger trädgårdsstaden på idén om en grön, hälsosam och socialt sammanhållen livsmiljö där stadens och landsbygdens kvaliteter möts. Den tar hänsyn till platsens naturliga förutsättningar och formar en planstruktur med låga byggnader, varierade gaturum och rik växtlighet. Grönskan är central, med trädgårdar till varje hus och nära koppling mellan privata, halvprivata och offentliga ytor. Gator och parker utformas som sociala rum med omsorgsfullt integrerade gång- och cykelstråk samt kollektivtrafik. Helheten präglas av variation inom en sammanhållen gestaltning, där grönska, arkitektur och sociala mötesplatser samverkar (Att planera och gestalta trädgårdsstäder i modern tid, 2025).

WSP's intervjustudie (2025) visar att trädgårdsstadens idé finns kvar men behöver anpassas till nya förutsättningar som klimatförändringar, mobilitet och ekonomi.

Kommunerna ser potential för social och ekologisk hållbarhet, men den glesa strukturen med utspridda grönytor kan försvåra drift, service, och långsiktig skötsel av grönska. Dagens trädgårdsstäder ser möjligtvis annorlunda ut från ursprungsmodellen och de gröna och sociala karaktärer som kännetecknade de historiska förebilderna ser annorlunda ut. WSP intervjustudie kan därför tolkas som att trädgårdsstaden bör fungera som inspiration, snarare än som en fast planeringsmodell, för framtidens hållbara stadsutveckling.

I detta sammanhang blir strategisk förvaltning avgörande, det vill säga att redan i planerings- och designfasen beakta hur gröna strukturer ska kunna förvaltas, utvecklas och upprätthållas över längre tidsperioder (Randrup & Persson, 2009). För att trädgårdsstäder och andra gröna stadsdelar ska kunna fungera långsiktigt enligt initial planering och design krävs med största sannolikhet en resurseffektiv och helhetsorienterad strategi som integrerar befintlig vegetation med nya naturbaserade lösningar.

2. Översiktsanalys

WSP's intervjuguide (2025) ger en god överblick av synen på trädgårdsstäder och identifierar ekonomiska aspekter av grönytor att ha i åtanke vid anläggning och skötsel. För att bistå den informationen har en kort översiktsanalys genomförts.

2.1 Anläggning

Forskningen om trädgårdsstäder visar på blandade perspektiv när det gäller bygg- och anläggningskostnader. Sennetts (2015) omfattande analys behandlar de praktiska aspekterna av trädgårdsstädernas utveckling, inklusive byggmaterial och infrastrukturfrågor, även om specifika kostnadsjämförelser inte redovisas (Sennett, 2015). Moderna tillvägagångssätt tyder på att trädgårdsstäder kan vara ekonomiskt livskraftiga genom innovativa finansieringslösningar, där Falk (2017) visar hur markvärdesökningar kan finansiera förbättrad lokal infrastruktur. Dessutom kan trädgårdsstäder ha mindre negativ klimatpåverkan än andra stadstypologier och kan därför vara ett hållbart alternativ för framtida stadsutveckling (Falk, 2017).

Vernet & Coste (2017) menar att autentiska trädgårdsstäder erbjuder hållbara lösningar kring bostads-, styrnings- och miljöutmaningar. Trädgårdsstäder har fått ett dåligt ryckte och fastighetsutvecklare har inte undersökt de långsiktiga fördelarna och istället förespråkat andra stadstypologier (Vernet & Coste, 2017). Colemans genomgång av bosättningsekonomi, alltså ekonomiska aspekter av boende och hushåll, visar att inom intervaller på 50 000–250 000 i befolkningsstorlek varierar byggkostnaderna per capita endast marginellt med storleken. Däremot innebär större bosättningar högre kapitalkostnader för huvudvägar (Coleman, 1975). Det är viktigt att notera att studien är äldre, vilket kan påverka relevansen av dess slutsatser och fokuserar på husbyggnation.

2.2 Skötsel

Forskningen om trädgårdsstäder visar på blandade perspektiv när det gäller deras skötsel och hållbarhet. Lewis (2015) visar att Letchworth Garden City, världens första

trädgårdsstad grundad 1903, framgångsrikt har bevarat sin livskraft genom en modell med en Community Benefit Society, där kommersiella intäkter återinvesteras lokalt till förmån för samhället. Samtidigt möter det ursprungliga trädgårdsstadskonceptet betydande utmaningar. Sennett (2015) ger en omfattande genomgång av trädgårdsstädernas praktiska aspekter, såsom transport, material och infrastruktur behöver ha i åtanke. Vernet & Coste (2017) menar att även om trädgårdsstäder ofta kritiserats som ohållbara och ytkrävande, rymmer det ursprungliga konceptet en potential för hållbar reform av förorter, särskilt vad gäller bostäder, styrning, mobilitet och miljöutmaningar i samband med energiomställningen.

3. Ekonomiska aspekter och rekommendationer

Ekonomiska aspekter av grönska och grönytor i trädgårdsstäder att ha i åtanke både i anläggningsfasen och i den långsiktiga skötseln är ett outforskat område. Jämförelser bör därför göras mot andra typer av stadsdelar, så som bostadsgårdar, villaområden och parker. Som identifierat i WSP's intervjustudie (2025) (byta ut WSP till SLU rapport) spelar bebyggelsens form, till exempel täthet och strukturella utformning, typ av grönytor och vilka naturbaserade lösningar, till exempel parker eller regnbäddar, och skötselambitioner, dvs klippta gräsytor eller vildvuxet, roll på kostnaderna. För skötsel av grönytor kan nyckeltal från Sveriges Allmännyttas Skötselhandbok för bostadsgårdar (2020) användas som referens. Nyckeltalen indikerar vilka typer av vegetation som är mer resurskrävande än andra. Skötsel av naturmarker samt träd kräver mindre omfattande skötselinsatser i form av tid. Formad vegetation så som rabatter, häckar och buskage är mer tidskrävande (Sveriges Allmännyttas Skötselhandbok, 2020). Driftkostnaderna påverkas av infrastruktur, dvs tillgänglighet för skötselpersonal, och om grönytor kräver kontinuerlig eller specifik skötsel och om personaler behöver särskild utbildning eller kompetens (Persson & Kristoffersson, 2017). I Sverige är bostadsgårdarnas totala yta ungefär lika omfattande som landets alla parker tillsammans, men deras skötsel kostar minst dubbelt så mycket som parkförvaltningarnas samlade budget (Persson et al., 2009). Detta antyder att miljöer med hög andel grönska, såsom trädgårdsstäder, är resurskrävande att sköta (Persson et al., 2009). Men eftersom trädgårdsstäder till stor del består av privat mark belastar inte resursbehovet i första hand kommuner eller bostadsföretag, snarare privatpersoner. I vilket fall bör ansvarsfördelningen mellan boende, kommun och bostadsföretag vara tydlig för att säkerställa en viss skötselkvalitet samt resursanvändning (Persson et al., 2017). Trots att utemiljön är avgörande för boendes trivsel tenderar skötsel att prioriteras någorlunda lågt i bostadsföreningar. Detta betyder ej att skötseln per automatik prioriteras lågt i trädgårdsstäder men då forskningen är någorlunda begränsad om ämnet kan jämförelsen bostadsgårdar vara sund att ha i åtanke. Skötselhandböcker (Persson et al., 2009) erbjuder ett ramverk för planering, uppföljning och upphandling av skötsel och kan fungera som modell eller inspiration för trädgårdsstäder tills en egen utvecklas. Samtidigt är det viktigt att beakta att skötsel av grönytor i trädgårdsstäder kan framstå kostsamt, på grund av alla olika typer av grönska samt resursförbrukning (Persson & Kristoffersson, 2017) men förutsättningarna skiljer sig mellan plats och plats och att hitta en generell skötselplan som täcker alla trädgårdsstäder kan vara svårt.

Samtidigt erbjuder grön infrastruktur, så som tänkt i trädgårdsstäder, kvaliteter som kan generera långsiktiga samhällsekonomiska vinster, exempelvis genom förbättrad folkhälsa, klimatreglering och höjda fastighetsvärden (McCormick et al., 2024). De kan också bidra till ekosystemtjänster som luftrening, vattenreglering, social interaktion, hälsa och möjligheter till stadsnära odling. Detta visar att trädgårdsstäder kan generera högre värden av ekosystemtjänster, både totalt och per capita, tack vare fler träd, trädgårdar och närhet till grönytor. Att monetarisera dessa värden är svårt men kan skapa incitament för investeringar i grön infrastruktur och därmed bidra till mer hållbara och resilienta städer (Vlassopoulou et al., 2021a). Sammantaget framstår trädgårdsstaden som en balans mellan potentiellt högre initiala kostnader och långsiktiga värden, där utfallet i hög grad beror på hur drift och underhåll integreras i den tidiga planeringen och att rätt resurser finns tillgänglig för passande skötsel. Detta understryker att trädgårdsstadens långsiktiga hållbarhet inte enbart beror på den fysiska utformningen, utan i hög grad på hur väl planering, resurstilldelning och skötselstrategier samverkar för att bevara dess kvaliteter över tid.

4. Diskussion

En grönskande trädgårdsstad kan kräva ett delat ansvar mellan kommun, bostadsföretag och boende. För att grönytor och vegetation ska bevaras och utvecklas över tid kan ett aktivt engagemang från de boende, exempelvis genom gemensam skötsel eller odlingsinitiativ samt vision om vad en trädgårdsstad innefattar, behövas. Samtidigt krävs långsiktigt ansvar från bostadsföretag och kommunala aktörer för planering, resurssättning och förvaltning som säkerställer grönskans kvalitet och kontinuitet. Därmed kan balansen mellan privat deltagande och offentlig förvaltning tänkas vara central för att uppnå och vidmakthålla den nivå av grönska och trivsel som kännetecknar trädgårdsstaden.

Täta urbana miljöer kan medföra högre skötselkostnader till följd av strukturell komplexitet och biologisk variation. Detta blir synligt när nya former av naturbaserade lösningar, så som växtväggar och biofilter (Blecken et al., 2017; Jakubovskis et al., 2023), integreras i stadsdelar. Trädgårdsstäder kännetecknas ofta av låg täthet, men nya sätt att integrera grönska i urbana miljöer blir allt vanligare. Skulle trädgårdsstäder fortsätta att utvecklas och anpassas till samtida behov, genom att införliva moderna inslag i form av moderna natur-baserade lösningar kan trädgårdsstäder inte bara bevara sin grundidé utan också förnyas och stärka sin roll i dagens stadsbyggande. Men en mångfald av vegetationstyper och utformningselement genererar olika skötselbehov som kräver både specialiserad utrustning och teknisk kompetens (Knapik et al., 2024; Yudina, 2017). Denna diversitet i insatser, från växtvård och bevattning till drift av tekniska system, kan innebära ökad tidsåtgång och behov av samordning, vilket resulterar i högre skötselintensitet och långsiktiga kostnader.

Olika typer av grönytor ställer dessutom skilda krav. Traditionella parker med konventionella planteringar och hög designgrad är generellt mer resurskrävande än parker präglade av naturmarker. Samtidigt främjar naturmarksparker biologisk mångfald och ekologisk resiliens, men kan riskeras att upplevas som mindre tillgängliga ur ett rekreativt perspektiv. Avvägningen mellan estetiska, ekologiska och sociala värden blir

därmed central i utformningen av hållbara grönytemiljöer i trädgårdsstäder. Nya synsätt på natur, som mer-än-mänskligt perspektiv (Maller, 2021) och naturbaserat tänkande (Randrup et al., 2020), kan därför inte bara gynna biologisk mångfald, men också reducera skötselinsatser och främja lättskötta naturmarker.

5. Slutsats

Ekonomiska vinster i både anläggnings- och driftsfas kan uppnås genom att bättre ta tillvara naturmark och landskapets befintliga kvaliteter. Samtidigt kan naturmark och halvnaturliga ytor, med låg skötselintensitet, bidra till en lägre driftskostnad över tid jämfört med konventionella parkytor. En mer naturpräglad estetik och ett naturbaserat tänkande kan därmed förena ekologisk resiliens med ekonomisk effektivitet.

När det gäller den tekniska infrastrukturen kan beslutstagare behöva beakta samspelet mellan det gröna och det grå redan i planeringsskedet. Typer av vegetation, placering av dagvattenlösningar och tillgänglighet för skötselpersonal kan påverka långsiktig driftsekonomi.

Med hög ambitionsnivå kan planering av trädgårdsstäder göras utifrån ett livscykelperspektiv där anläggnings- och skötselkostnader vägs mot långsiktiga samhällsvinster. Det innebär att ekonomiska kalkyler inte enbart bör omfatta initiala investeringskostnader, utan även de långsiktiga effekterna av ekosystemtjänster som temperaturreglering, dagvattenhantering, folkhälsa och ökat fastighetsvärde.

Summerade rekommendationer och tankegångar:

1. Integrera naturmark och befintlig vegetation i planstrukturen för att reducera anläggningskostnader och skötselkostnader. Om grundlig planering och design genomförs kan tillvaratagandet av existerande natur ligga som grund till grönområden i trädgårdsstäder. Då kan anläggningskostnader av konventionella grönytor minskas. Dessutom minskas skötselkostnader då naturmarker har lägre skötselkrav.
2. Utforma skötselplaner som utgår från naturbaserade principer och långsiktigt resurshushållande förvaltning. Konventionella skötselplaner förespråkar ofta omhändertagande av grönytor och vegetation grundat i historiska och estetiska normer. Att värdesätta ekologiska processer, som att till exempel lämna död ved, kan gynna biodiversitet och samtidigt leda till lägre skötselkostnader då skötselåtgärd minskar.
3. Samordna grön- och grå infrastruktur så att tekniska system stöder ekosystemtjänster och minimerar dubbelarbete. Anläggning av grönytor kan till exempel kombineras med system för att fördröja dagvatten.
4. Utvärdera ekonomiska aspekter i ett långsiktigt perspektiv där anläggning och skötsel ses som investering i sociala och ekologiska värden snarare än som löpande kostnad. Detta synsätt kan bidra till ökad resiliens med förberedsskap för klimatförändringar och oregelbundna väderomslag.

Genom ett holistiskt helhetsperspektiv och strategisk styrning där landskapets kvaliteter, tekniska system och förvaltningsstrategier integreras kan trädgårdsstaden möjligtvis utvecklas till en ekonomiskt hållbar stadsmodell som förenar kostnadseffektivitet med ekologisk och social resiliens.

Referenser

- Blecken, G. T., Hunt, W. F., Al-Rubaei, A. M., Viklander, M., & Lord, W. G. (2017). Stormwater control measure (SCM) maintenance considerations to ensure designed functionality. *Urban Water Journal*, 14(3), 278-290.
<https://doi.org/10.1080/1573062x.2015.1111913>
- Coleman, B. (1975). Jonathan Raban, *Soft City: What Cities Do To Us, and How They Change the Way We Live, Think and Feel*. London: Hamish Hamilton, 1974. 233 pp. Bibliography. £3.00. *Urban History*, 2, 80 - 81.
- Falk, N. H. (2017). Garden cities for the twenty-first century. *URBAN DESIGN International*, 22, 91 - 110.
- Jakubovskis, R., Malaiškienė, J., & Gribniak, V. (2023). Bio-colonization layered concrete panel for greening vertical surfaces: A field study [Article]. *Case Studies in Construction Materials*, 19, Article e02394.
<https://doi.org/10.1016/j.cscm.2023.e02394>
- Knapik, E., Brandimarte, L., & Usher, M. (2024). Maintenance in sustainable stormwater management: issues, barriers and challenges [Review]. *Journal of Environmental Planning and Management*. <https://doi.org/10.1080/09640568.2024.2325041>
- Lewis, J. (2015). Preserving and maintaining the concept of Letchworth Garden City. *Planning Perspectives*, 30(1), 153-163.
- Ludzia, A., LARSSON, R., & AGUAYO, S. (2014). UTVÄRDERING AV DAGVATTENSYSTEMETS HÅLLBARHET I AUGUSTENBORG, MALMÖ. *Vatten*, 70(2).
- Maller, C. (2021). Re-orienting nature-based solutions with more-than-human thinking. *Cities*, 113, 103155.
- McCormick, K., Kiss, B., Palgan, Y. V., Bulkeley, H., Davis, M., Raven, R., Luque-Ayala, A., & Hörschelmann, K. (2024). *Urban Nature: New Directions for City Futures*. Cambridge University Press.
- McPhearson, T., Pickett, S. T., Grimm, N. B., Niemelä, J., Alberti, M., Elmqvist, T., Weber, C., Haase, D., Breuste, J., & Qureshi, S. (2016). Advancing urban ecology toward a science of cities. *BioScience*, 66(3), 198-212.
- Pedersen, R. L., Thomson, G., Friblick, L., Gaubert, C., & Nazarin, S. (2023). Amplifying sustainable commercial urban agriculture in Sweden through the Stadsbruk method. In *Urban and Regional Agriculture* (pp. 307-340). Elsevier.
- Persson, B., & Kristoffersson, A. (2017). SköBes-kontroll, uppföljning, utvärdering och incitament för rätt skötselkvalitet. *Landskapsarkitektur, trädgård, växtproduktionsvetenskap: rapportserie(2017: 1)*.
- Persson, B., Kristoffersson, A., & Fors, H. (2009). Skötselmanual för bostadsgårdar. *Gröna fakta(2009: 4)*.
- Persson, B., Lindholst, C., Sunding, A., Kristoffersson, A., Delshammar, T., Fälth, E., & Randrup, T. B. (2017). Kvalitetsaspekter vid upphandling av utemiljöförvaltning. *Landskapsarkitektur, trädgård, växtproduktionsvetenskap: rapportserie(2017: 2)*.

- Randrup, T. B., Buijs, A., Konijnendijk, C. C., & Wild, T. (2020). Moving beyond the nature-based solutions discourse: introducing nature-based thinking. *Urban Ecosystems*, 23(4), 919-926. <https://doi.org/10.1007/s11252-020-00964-w>
- Randrup, T. B., & Persson, B. (2009). Public green spaces in the Nordic countries: Development of a new strategic management regime. *Urban Forestry & Urban Greening*, 8(1), 31-40.
- SABO (Sveriges Allmännytt) (2020). *Skötselhandbok för bostadsgårdar: Hur du kan styra skötsel av utemiljö*. SABO.
- Scott, M., Parker, G., Juntti, M., Castellino, J., Forero, O., Mell, I., Jerome, G., Amati, M., Hernandez, C., & Buntine, C. (2024). The Biodiversity Crisis–Planning for Nature Recovery? Edited by Mark Scott and Gavin Parker. *Planning Theory & Practice*, 25(1), 103-140.
- Sennett, A. R. (2015). *Garden Cities in Theory and Practice*.
- Vernet, N., & Coste, A. (2017). *Garden Cities of the 21st Century: A Sustainable Path to Suburban Reform*.
- Vlassopoulou, E., Stafsing, L., & Persson, A. (2021a). EKOSYSTEMTJÄNSTER I TRÄDGÅRDSSTÄDER OCH KOMPAKTA STÄDER.
- Vlassopoulou, E., Stafsing, L., & Persson, A. (2021b). HÅLLBARA TRÄDGÅRDSSTÄDER.
- WSP. (2025). *Att planera och gestalta trädgårdsstäder i modern tid*. WSP
- Yudina, A. (2017). *Garden city: supergreen buildings, urban skylscapes and the new planted space*.